

Aa

a cappella (it. kaip koplyčioje): **1.** Choro giedojimas ar dainavimas be muz. instrumentų pritarimo. Δ terminas vartojamas nuo XVII a. (pagal Vatikano Siksto koplyčios choro giedojimą). **2.** Bažn. polifoninės choro muzikos stilius, būdingas renesanso epochos kompozitorių Josquino des Prés, G. P. da Palestrinos kūrybai. Baroko epochos vokalinės instrumentinės muzikos priešybė. Vytautas Venckus

Accademia Nazionale di Santa Cecilia ↗ Šv. Cecilijos akademija.

accentus (lot. skambėjimas, balso pakėlimas), paprastosios grigališkojo choralo formos (skaitinys, evangelija, maldos ir kt.), pagrįstos pagr. tonų rečitacija. Δ gieda subdiakonas, diakonas ar kunigas. Δ yra labiau išplėtotų ↗ *concentus* formų priešybė. Terminas vartojamas nuo XVI amžiaus. Jonas Vilimas

Agnus Dei (lot. Dievo Avinėli), penktoji nekintamoji Mišių (*ordinarium missae*) dalis, giedama per Duonos laužymą (*confractio panis*), iškart po ramybės palinkėjimo. Tai tridalės struktūros giesmė. Triskart kartojamas kreipinys *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi* („Dievo Avinėli, kuris naikini pasaulio nuodėmes“), du kartus palydimas aklamacijos *miserere nobis* („pasigailėk mūsų“), o trečią kartą – *dona nobis pacem* („duok mums taiką“). Gedulinėse Mišiose (ekstraordinarinė forma) vietoj šių aklamacijų dukart giedama *dona eis requiem* („suteik jiems atilsį“) ir užbaigiama *dona eis requiem sempiternam* („suteik jiems amžiną atilsį“).

Dievo Avinėlio įvaizdis kildinamas iš Senojo Testamento. Kaip Kristaus simbolis įtvirtintas Naujajame Testamente. Į Romos katalikų liturgiją Δ įvedė popiežius Sergijus I (687–701) VII a. pab. kaip Duonos laužymą palydinčią gies-

mę. Vėliau Δ liturg. funkcija ir struktūra pakito. X–XII a. susiklostė iki šiol vartojamas Δ modelis. Daugiausia choralinių Δ melodijų buvo sukurta X–XVI amžiuje. Vid. amžių rankraščiuose dažniausiai pasitaiko ABA, neretai AAA ar AA₁A formos giesmės. Panašios nuostatos laikėsi ir renesanso polifon. Mišių kūrėjai. Baroko pab. ir klasicizmo epochoje susiklostė 2 dalių Δ su neproporcingai išplėtota paskutine aklamacija *dona nobis pacem*. Pvz., J. S. Bacho Mišių h-moll visas Δ parašytas kaip alto solo, tačiau užbaigiamas išplėtota keturbalse fuga su žodžiais *dona nobis pacem*. Pavyzdžių, kai baigiamoji aklamacija tampa atskira išplėtota final. dalimi, dažnai ilgėse ne už visą Δ , ypač gausu klasicizmo epochos kompozitorių kūryboje (J. Haydno kūriniai, L. van Beethoveno *Missa solennis*). Tokios praktikos buvo atsisakyta XIX a. II pusėje. LIETUVIŲ muzikoje Δ sukūrė K. V. Banaitis (1928), F. Latėnas (1990), A. Martinaitis („Penkios invokacijos šv. Pranciškui“, I d., 2000), V. Barkauskas (2003).

Jonas Vilimas

akātistas (vid. a. gr. *akathistos* (*hymnos*) < a – ne + *kathizō* – sėdu), bizantiškoji giesmė, šlovinanti Kristų ir Dievo Motiną ar šventuosius. Tai ∇ *kontakionas* su 2 įžanginiais posmais (*prooemia*) ir 24 gr. abėcėlės akrostichą sudarančiomis strofomis (kontakionais ir ikais, kurie baigiasi vienuodu priegiesmiu). Akatiste Mergelei Marijai poetiškai perteikiama Evangelijos istorija ir aukštinamas Dievo įsikūnijimas žmoguje. Giesmė baigiama Dievo Motinos pašlovinimu. Giedama atsistojus (iš čia ir pavadinimas) gavėnios penktąjį šeštadienį. Manoma, Δ tekstai buvo sukurti VI ar VII amžiuje. Jų autorystė priskiriama Romanui Melodui, Konstantinopolio patriarchui Sergijui ir Georgijui Pisidai. Seniausi išlikę Δ rankraščiai su melodijomis yra iš XII–XIII amžiaus. Nuo to laiko kuriami ir kiti akatistai – Mergelelės Marijos įv. ikonoms, angelams, šventiesiems. Rusų Stačiatikių Bažnyčia dar XII a. Δ perėmė iš pradžių kaip vienuolišką maldą, o nuo XVII a. ėmė giedoti ir liturgijoje. Δ itin paplito XIX a.–XX a. pradžioje. XXI a. 1 d-metyje Δ kuriami kiekvienam šventajam, spausdinami atskirose Akatistų knygose.

Jonas Vilimas

aklamācija (lot. *acclamatio*, gr. *euphemia* – šūksnis, šūkavimas), sveikinimo šūksnis kokiam nors asmeniui ar gar-